

Євгеній БЕРЕЖНИЙ,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти
кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут», Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3490-0252>
e-mail: bereg_ev@ukr.net

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.04>

КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЯК ВИД СПЕЦІАЛЬНО- КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНО КАРАНИМ ЗНИЩЕННЮ, ПІДРОБЦІ АБО ЗАМІНІ НОМЕРІВ ВУЗЛІВ ТА АГРЕГАТИВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Анотація. Тези наукової доповіді присвячені комплексному аналізу кримінологічної профілактики як виду спеціально-кримінологічного запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, що передбачено ст. 290 Кримінального кодексу України. У межах дослідження автор виокремлює чотири підвиди кримінологічної профілактики: профілактика випередження, профілактика обмеження, профілактика усунення та профілактика захисту. В ході дослідження кожного з підвидів кримінологічної профілактики автор надає конкретні й обґрунтовані запобіжні заходи, спрямовані на зниження рівня таких кримінальних правопорушень. Запропонований підхід дозволяє реалізувати системне та багаторівневе запобігання кримінальним правопорушенням в цій царині, зменшити їх криміногенний потенціал, підвищити ефективність діяльності правоохоронних органів та вдосконалити нормативно-правове регулювання в цій сфері.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту; знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу; запобігання злочинності; кримінологічна профілактика; транспортний засіб.

У сучасних умовах забезпечення захисту та стійкості критичної інфраструктури набуває особливого значення, зокрема у сфері обігу транспортних засобів. Незаконне знищення, підробка або заміна ідентифікаційних номерів транспортних засобів (ст. 290 КК України) створює загрози для безпеки дорожнього руху, ускладнює контроль за об'єктами транспортної інфраструктури та сприяє тіньовому обігу викрадених транспортних засобів (ТЗ) майна. Саме тому дослідження кримінологічної профілактики таких кримінальним правопорушенням є актуальним з точки зору формування цілісної системи захисту критично важливих компонентів інфраструктури держави.

Одним з видів спеціально-кримінологічного запобігання злочинності є кримінологічна профілактика. Вона включає в себе заходи щодо завчасного виявлення та усунення негативних явищ, які виникли чи можуть виникнути та зумовити вчинення кримінального правопорушення [4, с. 157]. Завчасне вжиття заходів, як певна предметна діяльність, включає до себе заходи щодо випередження виникнення криміногенних явищ і процесів, обмеження їх розповсюдження або послаблення їх дії, усунення

їх, а також захисту осіб та різних матеріальних і духовних цінностей і благ від можливих злочинних посягань. Залежно від того, на які криміногенні явища і процеси спрямовані профілактичні заходи, їх можна за принципом професіоналізації та спеціалізації згрупувати в окремі види профілактики: а) профілактику випередження; б) обмеження; в) усунення; г) захисту [3, с. 23].

Профілактика випередження – це вид запобіжної діяльності спеціалізованих суб'єктів, що спрямована на недопущення виникнення криміногенних явищ і процесів, які здатні масово формувати злочинну мотивацію [1, с. 148]. Профілактика випередження потребує постійної уваги до тих сфер життєдіяльності людей, в яких не виключена поява криміногенних об'єктів, і цей момент необхідно випередити [3, с. 25-26].

Зазначений вид кримінологічної профілактики грає важливу роль в запобіганні кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. До основних заходів слід віднести такі:

1) оновлення правового регулювання відносин, що можуть негативно впливати на детермінаційний комплекс такого кримінального правопорушення;

2) запровадження чітких правил перевірки відповідних частин та агрегатів, як при реєстрації чи перереєстрації ТЗ, так й в інших випадках;

3) вдосконалення наявних та розробка новітніх способів маркування ТЗ, що включатиме впровадження технологій захисту ідентифікаційних номерів від підробки;

4) посилення нагляду (контролю) за діяльністю станцій технічного обслуговування (далі – СТО) ТЗ;

5) всебічна інформаційно-просвітницька робота.

Вжиття таких заходів дасть можливість своєчасно виявляти та нейтралізувати потенційні загрози, що можуть призвести до поширення криміногенної мотивації, пов'язаної із незаконними діями в цій царині.

Профілактика обмеження передбачає вжиття таких запобіжних заходів, що перешкоджають поширенню в країні, регіонах, містах окремих проявів криміногенного потенціалу та формуванню злочинної мотивації. Відомо, що багато негативних, у тому числі злочинних, проявів не можуть бути радикально усунені тими засобами, які є на даний час у суспільства і держави. Єдиним можливим засобом запобіжного впливу на ці прояви є обмеження кримінальної мотивації безадресної частини населення [2, с. 131].

До основних заходів профілактики обмеження кримінально караних знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу слід віднести:

1) реальне виконання положень нормативно-правових актів в цій сфері, зокрема йдеться про ефективне дотримання законодавчих вимог шляхом здійснення належного контролю та притягнення правопорушників до кримінальної відповідальності;

2) виявлення та припинення діяльності підпільних СТО, що можуть бути використані з метою знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів ТЗ;

3) запровадження функціонування єдиної електронної системи обліку ТЗ, що міститиме повну інформацію щодо історії ТЗ та дозволить оперативно відстежувати маніпуляції з ідентифікаційними номерами;

4) підвищення контролю за діяльністю уповноважених суб'єктів сервісних центрів МВС України (адже саме вони здійснюють державну реєстрацію та перереєстрацію).

Такі заходи профілактики обмеження дозволять певною мірою зменшити рівень кримінальних правопорушень, що пов'язані зі зміною, підробкою чи заміною ідентифікаційних номерів та агрегатів ТЗ. Крім того, їх впровадження сприятиме вдосконаленню методів виявлення та запобігання кримінальним правопорушенням, підвищенню ефективності правоохоронних органів та розвитку нормативно-правової бази в цій царині.

Профілактика усунення визначає таку діяльність суб'єктів, яка декриміногенізує або навіть ліквідує негативні явища та процеси, що детермінують злочинні прояви. На жаль, наразі жодне велике кримінологічне явище ліквідувати не вдалось, а навпаки, з'явилися нові. У зв'язку з цим

перед наукою і практикою ставиться завдання пошуку нових профілактичних заходів та їх експериментальної перевірки, без чого неможливо виробити прийнятні рішення проблеми [1, с. 150].

Профілактика усунення щодо кримінально караних знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу передбачає вжиття вже більш радикальних дій. Серед ключових заходів цього рівня слід назвати:

1) виявлення та конфіскація незаконних ТЗ зі зміненими, знищеними або пошкодженими ідентифікаційними номерами з метою виключення їх подальшого перепродажу;

2) реформування системи контролю за імпортом ТЗ на територію України, що передбачатиме посилення перевірок ТЗ на предмет зміни або пошкодження ідентифікаційних номерів або обмежити ввіз потенційно викрадених автомобілів;

3) інтеграція національних реєстрів ТЗ та міжнародних систем, співпраця з міжнародними та закордонними правоохоронними органами для відстеження викрадених ТЗ зі знищеними, підробленими або заміненими номерами вузлів та агрегатів;

4) запровадження аудиту діяльності авторемонтних майстерень на предмет дотримання чинного законодавства.

Реалізація цих заходів може дозволити якщо й не повністю ліквідувати, однак певним чином зменшити умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень в цій сфері. Це призведе до суттєвого скорочення кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 290 КК України. Своєю чергою, як вже було зазначено, це підвищить безпеку у сфері обігу ТЗ.

Профілактика захисту розглядається як сукупність заходів, що, вочевидь, ускладнює злочинні прояви і створює достатній захист і безпеку особи та матеріальних об'єктів, а також зовнішні перешкоди посяганням на суспільний порядок [2, с. 133].

До основних заходів профілактики захисту, що здійснюється з метою запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, можна віднести:

1) вдосконалення системи маркування ТЗ, що може ускладнити здійснення відповідних дій, зокрема, шляхом використання певних хімічних складів, що змінюють колір або залишають незворотні зміни при спробі їх видалити або підробити, а також дублюванням табличок з VIN-кодом у важкодоступних місцях;

2) посилення контролю за обігом деталей до ТЗ;

3) вдосконалення процедури огляду ТЗ при здійсненні реєстрації чи перереєстрації.

Вказані заходи призведуть до ускладнення процесу знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів ТЗ та полегшать виявлення ТЗ зі слідами відповідних змін. Це дозволить мінімізувати кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 290 КК України.

Таким чином, кримінологічна профілактика, як вид спеціально-кримінологічного запобігання,

реалізується через різні її підвиди: випередження, обмеження, усунення та захист. Вона забезпечує багаторівневий, комплексний підхід до запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Впровадження зазначених та інших профілактичних заходів дозволить підвищити ефективність запобігання кримінальним правопорушенням в цій царині.

Бібліографічні посилання

1. Голіна В. В. Кримінологічна профілактика злочинності: поняття, специфіка, структура, об'єкт запобіжного впливу. Проблеми законності. 2015. Вип. 130. С. 148.
2. Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / ред. В. В. Голіна. Харків: Право, 2012. С. 131.
3. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. С. 25-26.
4. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Б. М. Головкина. Харків: Право, 2020. С. 157.

E.Bereghnui

Criminological prevention as a type of special criminological prevention of criminalized destruction, forgery or replacement of vehicle components and assemblies.

Abstract: The theses of the research report are

devoted to a comprehensive analysis of criminological prevention as a type of special criminological prevention of criminalized destruction, forgery or replacement of vehicle unit and assembly numbers provided for in Article 290 of the Criminal Code of Ukraine. Within the framework of the study, the author distinguishes four subtypes of criminological prevention: prevention of anticipation, prevention of restriction, prevention of elimination and prevention of protection. In the course of studying each of the subtypes of criminological prevention, the author provides specific and reasonable preventive measures aimed at reducing the level of such criminal offenses. The proposed approach makes it possible to implement systematic and multi-level prevention of criminal offenses in this area, to reduce their criminogenic potential, to increase the efficiency of law enforcement agencies and to improve the legal and regulatory framework in this area.

Keywords: criminal offenses; criminal offenses against traffic safety and operation of transport; destruction, forgery or replacement of vehicle unit numbers; crime prevention; criminological prevention; transport.

Зразок для цитування:

Бережний Є. Кримінологічна профілактика як вид спеціально-кримінологічного запобігання кримінально караним знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Пропілеї права та безпеки, 2025. №6-7. С. 29-31. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.04>.